

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ МОЛОДШИХ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті автор висвітлює шляхи підвищення ефективності навчання студентів та закріплення отриманих знань за рахунок вдосконалення методів самостійної роботи студентів в процесі фахової підготовки молодших медичних спеціалістів.

Ключові слова: самостійна робота студентів, самостійність, саморозвиток, самоосвіта.

Постановка проблеми: Нові соціально-економічні умови, стрімке накопичення оновлення інформації, глобалізація навчального суспільства приводять до того, що зміни в одній галузі життя дуже швидко переносяться на інші, посилюючи їх взаємозв'язок та взаємовплив. Отримані в таких умовах знання дуже швидко застарівають. Тому передача студентам якомога більшого обсягу професійних знань є безперспективною, оскільки цей обсяг буде замалим для забезпечення професійної компетенції фахівця впродовж усієї його кар'єри. Тому набуває великого значення здатність майбутнього медичного фахівця до самоосвіти, що залежить від самостійності як риси особистості. Зважаючи на це, актуальною проблемою сьогодення є підготовка таких медичних працівників, які здатні самостійно виконувати складні завдання і не бояться впровадити в практику все ефективно та нове. Така мета досягається шляхом упровадження в навчальний процес прогресивних педагогічних концепцій і прийомів, зокрема самостійного навчання, а також розробки і упровадження в систему освіти нових програм, науково-методичних досягнень, залучення до викладання висококваліфікованих фахівців. Важливу роль у структурі підготовки фахівців-медиків при сучасній навчальній схемі відіграє самостійна робота студентів.

Аналіз досліджень і публікацій. Самостійна робота студентів вітчизняними науковцями (П. Підкасистий, Б.Коротяєв, М.Князян та ін.) розглядається як складова загальних проблем наукової організації праці: усунення нерациональних затрат часу; визначення функціональних можливостей людини; намагання навчити студента робити самостійні висновки; уміння використовувати матеріал, здобутий в результаті самостійного опрацювання наукової літератури [1]. Відповідно до цього організація самостійної навчальної роботи студентів сьогодні для навчального закладу I-II рівня акредитації є актуальною проблемою. Адже сформувати навички самостійності можна шляхом ефективного управління самостійною роботою студентів.

Мета статті – пошук шляхів підвищення ефективності навчання студентів та закріплення отриманих знань за рахунок вдосконалення методів самостійної роботи.

Виклад основного матеріалу. Самостійна робота студентів є невід'ємною частиною навчального процесу в медичних вузах і мусить складати не менш,

третьої частини обсягу учбового часу студента. Причому на кожному наступному курсі кількість годин з усіх дисциплін неухильно зростає. Сьогодні у вищій школі навчальний процес повинен переорієнтуватись на самостійну індивідуальну роботу студента. З'ясовано, що якість підготовки майбутнього медичного працівника значною мірою залежить від рівня організації самостійної роботи у навчальному закладі та контролю за її ефективністю. Зі сказаного виходить, що головною метою самостійної роботи є закріплення, розширення, поглиблення одержаних на заняттях знань та самостійне вивчення і засвоєння нового матеріалу без сторонньої допомоги. Місія викладача училища в даному питанні полягає в тому, щоб допомагати студентам формувати в собі бажання і вміння самостійно вчитися. Спираючись на традиційну класифікацію навчальних цілей, Л. Журавська визначає наступні цілі самостійної роботи студентів: *виховні* – прищеплення самостійності як риси особистості й стереотипу пізнання, тобто потреби до поповнення та оновлення своїх знань; *навчальні* – набуття вмінь і практичних навичок, техніки самостійної роботи, вміння приймати рішення, формувати конкретні завдання залежно від загального напрямку діяльності і вміння визначати методи і засоби розв'язання проблем; *освітні* – здобування студентами загальноосвітніх професійних умінь, знань та навичок [3].

Відтак, конкретизуючи цілі самостійної роботи, визначимо завдання самостійної роботи студентів у вищому навчальному закладі: розвивати у студентів навички самоуправління; навчати студентів самостійно працювати над літературою; забезпечувати засвоєння студентами теоретичного матеріалу; забезпечувати оволодіння студентами практичними навичками; виробляти потребу в творчому сприйнятті навчального матеріалу і його осмисленні; набутті навичок щоденної самостійної роботи в одержанні й узагальненні знань.

Зауважимо, що успішність самостійної роботи студентів зумовлюється насамперед підготовленістю їх до такої навчальної діяльності. За своєю суттю самостійна робота передбачає максимальну активність студентів у різних аспектах організації розумової праці, пошуку гармонії, прагненні зробити знання переконливими. В.Казаков визначає, що самостійна робота студентів – це специфічний вид діяльності навчання, головною метою якого є формування самостійності суб'єкта навчання, а формування його вмінь, знань і навичок здійс-

нюється опосередковано через зміст і методи всіх видів навчальних занять [4] та розглядає три рівня самостійної роботи. *Самостійна робота студента 1-го рівня (СРС-1)* – це сукупність пізнавальних дій суб'єкта навчання щодо засвоєння знань, видів та способів діяльності в конкретній предметній галузі. СРС – 1-го рівня в будь-якій формі організації навчання (лекції, семінари, контрольні роботи тощо) не залежить від присутності чи відсутності викладача й найкраще формує розумові дії як акт мислення. СРС – 1 забезпечує засвоєння предметних знань, навичок, умінь, формує певний енциклопедизм навчання, але не передбачає самостійного використання набутого. *Самостійна робота студентів 2-го рівня (СРС-2)* – це сукупність самостійних дій суб'єкта навчання над предметом, з метою отримання певного продукту, результату. СРС-2, додатково до СРС-1, яка є складовою цього рівня, формує певні навички та вміння самостійно використовувати засвоєні знання для виконання певних завдань, що забезпечує надійний "виконавчий" рівень підготовки фахівців. *Самостійна робота студентів 3-го рівня (СРС-3)* – це сукупність самостійних дій суб'єкта навчання в певних умовах за схемою організаційно-психологічної структури діяльності студентів, що включає визначення власної мети та планування шляхів їх досягнення; мотивацію, визначення процесу дій з обраним предметом; самоконтроль та корекцію дій для досягнення заздалегідь визначеної цілі. З визначення СРС-3 можна зробити висновок, що саме цей рівень роботи повною мірою відповідає поняттю самостійної роботи за діяльнісним підходом. Крім того, СРС-3 включає в себе два попередні рівні. СРС-3 дає змогу реалізувати цілі вищої школи щодо підготовки ініціативних, відповідальних, творчих фахівців [5].

Варто зауважити, що практикою перевірена ефективність обох форм самостійної роботи: аудиторної, яка проходить під час навчальних занять, коли викладач може при потребі надавати консультацію, доповнити інструктаж, перевірити виконання роботи; позааудиторної, тобто тієї, яка виконується студентом у довільному режимі, в зручний для нього час, часто поза аудиторією.

Така навчальна діяльність студента, як самостійна робота, може здійснюватись як під керівництвом і контролем педагога за рахунок скорочення аудиторних занять, так і без допомоги і контролю викладача з метою самозбагачення знаннями. Зрозуміло, що навичок самостійної роботи у першокурсників ще недостатньо. Тому викладачі скеровують зусилля на те, щоб правильно і раціонально спланувати самостійну роботу студентів першого курсу.

Виходячи з цього, викладач має організувати і забезпечити ефективність самостійної роботи студентів. *По-перше*, студентам необхідно надавати допомогу в засвоєнні рекомендованої літератури. Досвід свідчить про те, що не всі студенти вільно орієнтуються в джерелах, часто не вміють підібрати необхідну інформацію до певної теми. Потрібно індивідуально вчити студентів складати конспект та користуватися ним. *По-друге*, слід систематично проводити фронтальний контроль за ре-

зультатами самостійної роботи. *По-третє*, викладач повинен будувати методичні принципи за основним критерієм ефективності самостійної роботи студентів-поєднанням показників, що визначені метою навчання, з отриманими результатами. Нині зростає рівень інтелектуальних запитів студентів і водночас розробляються нові технології навчання. Нові методи та форми потрібні не лише під час контролю рівня засвоєння знань чи подачі нового матеріалу, а й в організації самостійної роботи студентів. Усе це вимагає пошуків таких форм та методів навчальної роботи у вищих навчальних закладах, коли допомога і контроль з боку викладача не пригнічуватимуть ініціативи студента, а привчатимуть його самостійно вирішувати питання організації, планування, контролю за своєю навчальною діяльністю, виховуючи самостійність, відповідальність як особистісні риси характеру [6].

У практиці викладачів використовуються різні види самостійної роботи студентів, серед них: самостійна робота відтворюючого характеру (репродуктивна), під час якої студент використовує набуті знання (це розв'язування вправ, задач, відтворення опірних схем тексту посібника, тощо); самостійна робота реконструктивна, (студент складає задачу, схему, план, тези, анотації, реферати і т.п.); творча самостійна робота, яка вимагає аналізу проблемної ситуації, необхідності отримання нової інформації. Студент під час виконання роботи такого рівня самостійно здійснює вибір засобів, методів розв'язання поставленої перед ним проблеми.

Враховуючи, що педагогічна ефективність самостійної роботи залежить значною мірою від якості керівництва нею з боку викладача, необхідно досконало опрацювати систему завдань, чітко визначити мету кожного, навчити студентів раціональним прийомам розумової праці.

Основними правилами самостійної роботи студента можуть бути такі: до самостійної роботи треба підходити послідовно, ретельно формуючи стереотип на самоосвіту; вироблення власного режиму життя, навчальної діяльності з першого дня в училищі; послідовність у вирішенні різних справ, зокрема і навчальних проблем; чітка установка власних інтересів до знань як основи майбутньої професії; пошук персонального інтересу в навчанні [7].

Дослідження засвідчили, що успішне виконання самостійної роботи в процесі фахової підготовки медичних спеціалістів можливе за таких умов: при високій мотивації навчального завдання для самостійної роботи; при чіткій постановці навчальних завдань; при визначенні алгоритму, методу виконання роботи; при чіткому визначенні обсягу роботи, терміну виконання, форми звітності; при визначенні видів консультативної допомоги; при наявності критерію оцінки самостійної роботи; при різноманітності видів і форм контролю (практичне заняття, контрольна робота, семінар тощо).

Практика організації самостійної роботи студента переконала нас, що для досягнення її мети вирішальну роль відіграє контроль. Важливо, щоб форми контролю були різноманітними, а сам контроль постій-

ним і систематичним. Позитивні результати в нашій роботі дають такі форми, як понятійний диктант, тестовий контроль, програмований контроль, доповіді, повідомлення і виступи на семінарах, опитування студентів зі самостійно опрацьованих питань; захист рефератів, аналіз роботи над вправами, виконання практичних завдань, перевірка конспектів, самостійно складених словників, залік, екзамен та інші.

Відповідно до цього результати засвідчили, що високоєфективна самостійна робота характеризується такими показниками: студент виявляє самостійне творче мислення, глибокі та міцні знання, вміння користуватися поняттями предмета, синтезувати знання з декількох тем; виконувати практичні навички; студент глибоко вивчив літературу, вміє самостійно викладати її зміст, робити узагальнення. Студент повинен вміти самостійно оновлювати та поповнювати свої знання, володіти навичками і умінням самостійно виконувати роботу, мати життєву позицію.

Досягнення цих показників у самостійній роботі характеризує таку якість педагогічної майстерності

ЛІТЕРАТУРА

1. Дон О.М. Врахування індивідуальних особливостей студентів при виборі методів навчання / Дон О.М. // Психолого-педагогічні проблеми підготовки кадрів у системі ступеневої освіти: Мат. наук.- практ. конф. – К., 1999. – С. 62-70.

2. Высшая школа. Постановления, приказы, инструкции. – М.: Высшая школа, 1956. - 320 с.

3. Журавська Л.М. Концептуальні умови управління самостійною роботою студентів у вищих закладах освіти / Журавська Л.М. // Освіта і управління. – 1999. – Т.3. – № 2. – С.105-115.

4. Казаков В.А. Самостоятельная работа студентов и ее информационно-методическое обеспечение /

викладача, як досконале володіння методикою керівництва самостійною роботою студентів.

Висновок: Набутий досвід показав, що застосування самостійної роботи допомагає формуванню у студентів вміння отримувати знання шляхом саморозвитку, що є однією з умов підготовки медичного фахівця сучасного типу. Вважається доцільним використовувати різні види самостійної роботи студентів із застосуванням проблемних питань та задач, які вимагають тривалого пошуку та використання додаткової літератури, що сприяє розвитку творчої пізнавальної діяльності й формуванню наукового світогляду.

Отже, самостійна робота студента забезпечує якісне засвоєння навчального матеріалу, отримання необхідної додаткової інформації. Вона відіграє надзвичайно важливу роль у розвитку пізнавальних інтересів студентів, готовності їх до самоосвіти. На нашу думку, подальшого вивчення потребує проблема факторів, які впливають на ефективність організації самостійної роботи студентів.

В.А. Казаков. – К.: Вища школа, 1990. – 248 с.

5. Казаков В.А. Дидактика самостійної роботи студентів (СРС) / Казаков В.А. // Запровадження сучасних технологій навчання в КНЕУ. – К.: КНЕУ, 1999. – С. 85-102.

6. Пидкасистый П.И. Самостоятельная деятельность учащихся. Дидактический анализ процесса и структуры воспроизведения и творчества / П.И. Пидкасистый. – М.: Педагогика, 1972. – 184 с.

7. Семенова Р.С. Исследование возможности осуществления индивидуального подхода при самостоятельной работе студентов.: Дис...канд. пед. наук: 13.00.01 / Р.С. Семенова. – М., 1973. – 192 с.

Подано до редакції 23.01.13